

2007

Fonden for Træer og Miljø

Fonden for Træer og Miljø
Bentzonsvej 52 · Postboks 92
2000 Frederiksberg
Telefon 38 11 32 05
(mandag-torsdag kl. 10-14)

www.fondenfortraeerogmiljoe.dk

Tekst til forsidens billede:
*Roe-rækkerne følger vejens kurver
 ved Stensby på Sydsjælland.
 Foto: Lene Spies*

Udgivet af Fonden for Træer og Miljø

Reg. nr. i Fondsregistret: 000233

Disposition / layout: Henni Steffensen

Grafisk opsætning: Lene Spies, Snabel A

Tryk: Centraltrykkeriet Vordingborg A/S

ISSN 0900-9965

Indholdsfortegnelse

Repræsentantskabsmøde den 16. juni 2007 på Jægerspris Slot med årsberetningen ved formanden for repræsentantskabet dr. polit. Erik Hoffmeyer, tidl. nationalbankdirektør.	4
Hvordan udbreder man kendskabet til de danske træarter? af Jette Dahl Møller	16
Et helt særligt asketræ – V.1 af Erik Dahl Kjær og Ditte C. Olrik	20
De danske elmetræer – efter elmesygens foreløbige hærgen af Erik Dahl Kjær og Lene Rostgaard Nielsen	27
Mindeord ved Sven-Ingvar Anderssons død af Lone van Deurs	34
En fortegnelse over udvalgte begivenheder, Fonden har medvirket ved eller deltaget i fra Fondens stiftelse i 1974 til 2007	36
Beskrivelse af Fondens Støttekreds	38
Fonden for Træer og Miljø's organisation Personer og organisationer, der står bag Fonden	39

Repræsentantskabsmøde 2007

Lørdag, den 16. juni 2007 på Jægerspris Slot

- Dagsorden:**
1. Velkomst
 2. Valg af dirigent
 3. Formandens beretning
 4. Spørgsmål til beretningen
 5. Regnskab
 6. Spørgsmål til regnskabet
 7. Valg til repræsentantskabet
 8. Valg til forretningsudvalget
 9. Eventuelt

Repræsentantskabets formand, dr.polit. Erik Hoffmeyer bød velkommen til de ca. 60 deltagere, der var samlet i Rabeccasalen på Jægerspris Slot. Orlogskaptajn, cand.jur. Poul Holm blev valgt som dirigent, og det blev konstateret at repræsentantskabet var lovligt indkaldt, og at man var beslutningsdygtige.

Til stede var:

Fra Dansk Dendrologisk Forening: Erik Hoffmeyer,
Erik Dahl Kjær og Jette Dahl Møller

Fra Danmarks Naturfredningsforening: Poul Holm

Fra Dansk Planteskoleejerforening: Torben Leisgaard Jensen

Fra Danske Landskabsarkitekter: Lone van Deurs

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole: Ole Rasmus Byrgesen

Det Danske Haveselskab: Jørn Bendtz Hansen

Fra Kommunale Park- og Naturforvaltere: Hans Ove Pedersen

Og af enkeltmedlemmer: Tove Christensen Asby, Niels Riegels og
Peter Wagner

Afbud modtaget fra - og fraværende:

Fra Dansk Dendrologisk Forening: Anders Korsgaard Christensen,
Niels Juhl Bundgaard Jensen, og Jerry W. Leverenz

Fra Dansk Skovejerforening og Skovhistorisk Selskab: Peter de Neergaard

Fra Danske Anlægsgartnere: Leif Rasmussen

Fra Det Danske Rosenselskab: Hanna Askholm

Fra Hedeselskabet: Christian Als

Fra Slots- og Ejendomsstyrelsen: Niels Møllergaard

Fra enkeltmedlemmer: Jørgen Holm og Ib Tyregod

Formand for repræsentantskabet, Erik Hoffmeyer aflægger beretning på Jægerspris Slot.

Formandens beretning 2007

Prinsesse Alexandra

I forbindelse med sit bryllup meddelte Prinsesse Alexandra, at hun ikke længere har mulighed for at fortsætte samarbejdet som protektor for Fonden. Det har været en glæde for os at have Prinsessen som protektor. Vi ønskede hende held og lykke fremover og gav i anledningen af brylluppet 3 træpæoner, der nu er plantet i haven ved villaen på Svanemøllevej.

Prinsesse Alexandra påtog sig i 2001 hvervet som protektor efter Dronning Ingrid. Fonden havde glæde af Dronning Ingrids protektorat fra 1979 til hendes død i 2000.

Opgaver i årets løb

Som led i vort almindelige arbejde har forretningsudvalget på de månedlige møder i 2006 behandlet de ansøgninger, vi har modtaget om tilskud og rådgivning til træplantningsprojekter af forskellig karakter, samt taget stilling til videreudviklingen af samlingerne i Gerlevparken.

Når træer bliver elektroniske...

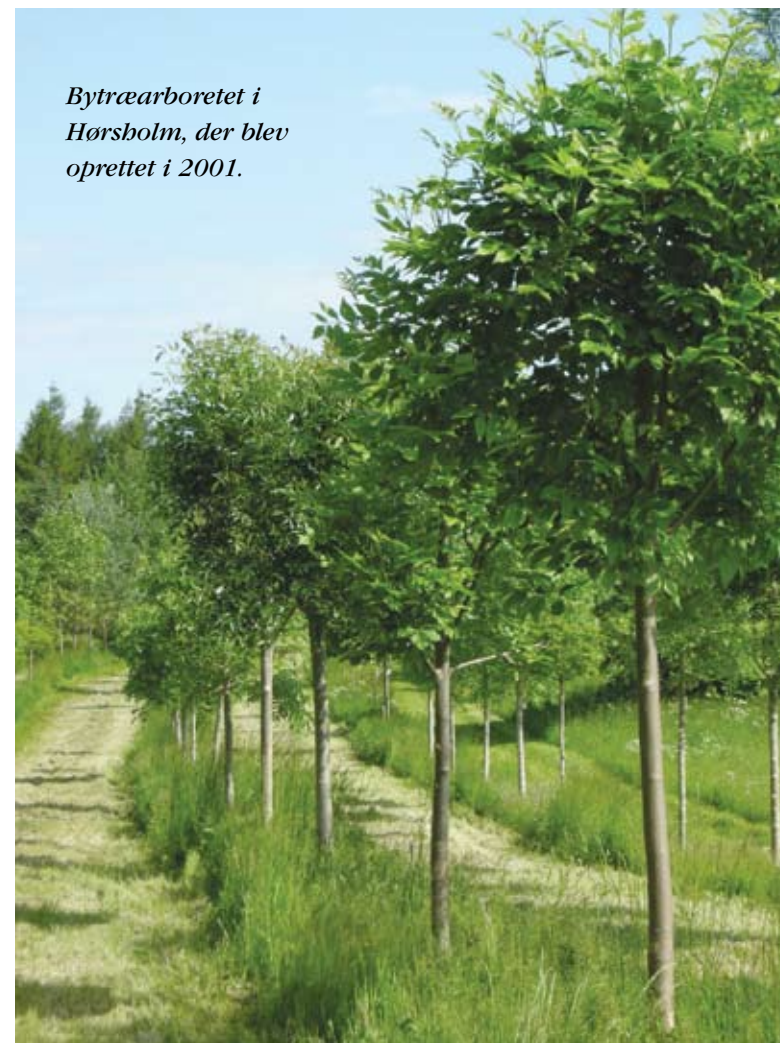
Fondens årsskrift 2006 omfatter bl.a. artiklen "Se byens træer - fra en ny vinkel", udarbejdet af Vej & Park ved Københavns Kommune. Artiklen omhandler kommunens arbejde med kortlægning af træer med en særlig kulturhistorisk betydning. Kortlægningen skal ses som en strategisk indsats på at synliggøre og beskytte træer i det urbane miljø.

I 2001 blev der foretaget en GIS-registrering af samtlige 16.814 kommunale gadetræer i Københavns Kommune. Det overblik databasen giver har allerede været med til at justere kommunens træstrategi, der nu målrettet arbejder mod mere variation i både træart og større spredning i træernes alder. For at bevare værdifulde træer og karaktergivende beplantninger vedtog kommunen i 2005 en strategi, der i praksis betyder, at eksisterende træer både kommunale og private i dag er langt bedre sikret i forbindelse med bl.a. lokalplanlægning, nybyggeri, gårdsammenlægninger osv.

En anden gruppe træer man føler en særlig forpligtigelse overfor er donationstræer, som nu skal registreres i det omfang, det er muligt. I forbindelse med denne store opgave ville forvaltningen gerne vide, om Fonden havde registreret sine donationer til kommunen. I Fondens arkiver fandt vi frem til projekter, hvor der er plantet i Københavns Kommune. (Disse er opført i årsskriftet 2006). Kommunen gør sig nu en del overvejelser omkring den videre formidling af de registrerede træer. Den eksterne formidling for borgerne bliver formentligt gennem internet til en kommunal hjemmeside. Det vil give træet i byen en ekstra dimension for almenheden, når det også har en spændende historie bag sig.

Bytræarboretet

Det snart seks år gamle bytræarboret i Hørsholm, der blev etableret med støtte blandt andet fra Fonden, har det overordnede formål at fremme og kvalificere anvendelse af træer til byformål og alle andre steder. Træerne er vokset så meget til, at det unikke projekt begynder

*Bytræarboretet i
Hørsholm, der blev
oprettet i 2001.*

at kunne tjene sit formål. Samtidig er alle oplysninger nu lagt ud på en nyåbnet hjemmeside, der gør arboretet til et praktisk redskab - også selv om man ikke fysisk står i det.

Som I senere både vil se og høre er Den Danske Træsamling i Gerlevparken også kommet med på Fonden hjemmeside, så man kan rigtig sige, at træerne er blevet elektroniske og nu suser rundt i Cyber Space. (Se artiklen på side 16).

Døstrup Landsbyråd

Døstrup der ligger vest for Hobro er en landsby på knap 500 indbyggere. Døstrup ligger i meget naturskønne omgivelser, bebyggelsen strækker sig i et bælte langs vejen nord og syd for Døstrup bæk. Ådalen rummer enge og en stor gammel møllesø. De naturskønne omgivelser er et stort incitament til bosættelse i Døstrup. Landsbyrådet har for egne midler påbegyndt en forskønnelse af byen med plantning af træer ved byporte ved adgangsvejene og Landsbyrådet søgte Fonden om hjælp til plantning af vejtræer på vejene ind til byen. Landsbyrådet havde truffet aftale med de lokale lodsejere – 2 landmænd, som begge ville afgive strimler af jord langs vejene, så træerne kunne plantes i god afstand fra vejkanterne. Fonden besøgte byen og forretningsudvalget bevilgede 80 seljerøn til vejplantningen.

Døstrup Landsbyråd har efter aftale med Hobro Kommune fået dispositionsretten til et ca. 1 tdr. land stort areal ved Døstrup bæk. Her planlægger Landsbyrådet at etablere et samlingssted til rekreation og ophold med fiskemulighed i bæk og mølledam.

Skringstrup-borgerne i Ndr. Skringstrup ved Skals

Ideen om en landsbypark opstod blandt borgerne i Skringstrup ved Skals i forbindelse med renovering af forsamlings- og kulturhus. Parken anlægges på et til forsamlingshuset hørende areal samt på et 10.000 kvm tilstødende areal som Møldrup Kommune har overdraget til beboerne. Etablering af parken udføres med frivillig arbejdskraft af beboerne og man søger kommunen om en kontraktlig aftale med hensyn til vedligeholdelse af arealet.

En del af arealet forbliver grønt område med mulighed for boldspil m.m., og resten tilplanter som skov/lund med gangstier, borde og bænke indimellem lysninger med buske. Landsbyparken kan benyttes af alle byens beboere samt forbigående på ”Himmerlandsstien”, der grænser op til arealerne. Det er en gang- og cykelsti, der er etableret på den tidligere Viborg-Løgstør jernbane.

De to nævnte ansøgninger, Døstrup Landsbyråd og Skringstrup-borgerne, er eksempler på ansøgninger til Fonden, som forretningsudvalget meget gerne imødekommer. Først og fremmest fordi det lokale engagement er så højt. Der vises forbilledlige bestræbelser for at bevare landsbypræget og gøre det grønt. Det er værdifuldt at Fonden økonomisk og fagligt kan bidrage til disse projekter.

Arresødal Hospice

I forbindelse med indvielsen af Arresødal Hospice ved Frederiksværk havde stedet ønsket sig en Ginkgo – tempeltræ. Træet var til selve indvielsesdagen blevet plantet i den dejlige have, der hører til hospicet.

Den Holbergske Stiftelse – Tersløsegaard ved Sorø

Bestyrelsen for Den Holbergske Stiftelse søgte Fonden om støtte til beskæring af to lindetræer, der måske siden Holbergs tid har stået ved indgangsdøren til Tersløsegaard. Træerne, der stadig er i god vækst, er senest beskåret i 1980'erne og en større beskæring var nødvendig.

Tersløsegaard er en lille herregård, hvis historie rækker tilbage til middelalderen. Gårdens bygninger var forholdsvis nye, da Holberg købte den i 1745.

Den Holbergske Stiftelses opgave er at opretholde bygninger og have samt drive mindestuerne og arbejde for at udbrede kendskabet til Holberg, hans tanker og øvrige virke. Der arrangeres foredrag, oplæsning og musikalsk underholdning på Tersløsegaard.

Tersløsegaard – før og efter beskæringen af lindetræerne ved indgangsdøren.

Alléplantning ved Aagaard Gods

Intet beretningsår uden alléplantning. I 2006 modtog vi ansøgning om støtte til genplantning af en allé ved Aagaard Gods ved Gørlev.

Godset har været ejet og drevet af familien Hellemann-Olsen siden 1865. Selve hovedbygningen kan dateres tilbage til omkring 1600-tallet og er fredet.

Som led i ejendomsplejen ved godset - herunder bl.a. etablering af større vådområder, vildtvenlige beplantninger og vedligehold af bygninger ønskede man at genskabe en udlevet allé, der bestod af ask og elm. Elmetræerne var angrebet af elmesyge og den ca. 650 meter lange allé blev ryddet.

Fonden støttede genplantningen af alléen med 130 asketræer (*Fraxinus excelsior* "Robusta"), og landskabet ved godset får igen noget af det gamle statelige indtryk og en vigtig naturkulisse.

Nordisk Film

Fra Nordisk Film i Valby blev vi bedt om råd og vejledning i forbindelse med beskæring af træerne på arealerne omkring de gamle og nye bygninger på Nordisk Films studier. Lone van Deurs og Tove C. Asby gik området igennem med stedets altnuligmand. Mange råd om de enkelte træers beskæring og enkelte fældninger samt om nyplantninger blev videregivet. Det er nu op til ledelsen af Nordisk Film om der kan findes midler til at gennemføre de stillede forslag. Ved en besigtigelse udefra er man endnu ikke begyndt på arbejdet.

Sanderumgaards Romantiske Have

Sidste år fortalte jeg om at Sanderumgaard arbejdede med planer om en rekonstruktion af den store romantiske landskabshave. Samtidig må Fonden erkende at opgaven økonomisk ligger uden for vores formåen. Derfor er det en stor glæde at erfare at Realdania har medtaget Sanderumgaard i sit nye projekt for 9 Herregårdshaver - bevaring med fokus på drift og pleje.

For Sanderumgaard skal der udarbejdes en helhedsplan for haven og dens omgivelser som skal sikre, at haven også fremover vil stå som et stærkt og imponerende anlæg og give besøgende et klart billede af havens historie med vægt på landskabshavens formsprog. Realdania har kunnet afsætte 65 mio. kr. til det samlede projekt for de 9 udvalgte herregårdshaver.

*En af de nye plancher i
Den Danske Træsamling.*

Gerlevparken

Hvert eneste år har jeg sagt at Gerlevparken er vores største enkelt projekt. Det er det stadig og i år har De - repræsentantskabets medlemmer og vore gæster - set det ved selvsyn.

Rosenhaverne har fået lys og luft efter at der er blevet ryddet i læhegn og bevoksningen mellem søen og rosenhaven og de høje avnbøgehække er skåret ned.

I Den Danske Træsamling er der nu udover navneskilte på træerne i de enkelte grupper også blevet sat skilte med oplysninger, der kortfattet og præcist fortæller om de vigtigste egenskaber ved vore mest almindelige danske træer. Jette Dahl Møller har med stor kyndighed udformet de oplysende skilte.

Jeg håber, De ved turen i formiddag har fået en ide om, hvad den Den Danske Træsamling er og hvad den rummer - og måske også har fået en større forståelse for, at det er og vil vedblive at være et af vore største og økonomisk set tunge projekter.

Tak til Erik Kjær for rundvisningen.

Økonomi

Fonden er så heldigt stillet, at vi kan dække alle administrationsomkostninger af egne midler, derimod savner vi midler til de mange vigtige opgaver, som vi bliver anmodet om at medvirke eller bidrage til og til vore egne initiativer.

Den støtte vi modtager fra andre fonde og legater er vi meget taknemmelige for. Også til støttekredsens medlemmer skal der lyde en stor tak for den interesse, de viser Fonden.

Tak...

Tak til den tidligere Jægerspris kommune for det gode samarbejde, som vi håber vil fortsætte i den nye Frederikssund Kommune.

Tak til anlægsgartner Jens Cramer Kristensen, der nu i et par år til vore store tilfredshed har stået for vedligeholdelsen af Gerlevparken. Også tak til tidligere anlægsgartner Knud Riise Bundgaard, der stadig besøger parken og velvilligt deler ud af sin enorme viden om planterne.

Willy Jørgensen og hans søn Jens Jørgensen har også i det forgangne år været en stor hjælp med hensyn til opsyn og andet, de bidrager med som gode naboer.

Endelig vil jeg gerne takke forretningsudvalget for endnu et år med godt engagement og virke.

Også tak til sekretær Henni Steffensen og til Lene Spies for hjælpen med den grafiske opsætning af årsskriftet.

Til slut vil jeg rette en varm tak til alle, som i det forløbne år har bidraget aktivt til Fondens virke.

Der var ingen spørgsmål til beretningen, og man gik over til næste punkt på dagsordenen.

Regnskabet

Det fulde regnskab er udsendt til repræsentantskabet. Poul Holm gennemgik regnskabet, der ikke afviger væsentligt fra sidste regnskabsår. Revisors konklusion: "Det er vor opfattelse, at årsrapporten giver et retvisende billede af fondens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2006 samt af resultatet af fondens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar-31. december 2006 i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Der var ingen spørgsmål til regnskabet.

Valg til repræsentantskabet

Sidste år var 14 af repræsentantskabets 22 medlemmer på valg. I år drejer det sig om 2 medlemmer.

På valg er repræsentantskabets formand Erik Hoffmeyer, der er udpeget af Dansk Dendrologisk Forening. Erik Hoffmeyer modtog genvalg. For Hedeselskabet er Christian Als på valg, og han modtog genvalg. Valgperioden til repræsentantskabet er 4 år og gælder både nyvang og genvalg.

Valg til forretningsudvalget

Forretningsudvalget består af Tove Christensen Asby (formand), Poul Holm (sekretær), Jette Dahl Møller, Lone van Deurs og Erik Dahl Kjær. Valgperioden til forretningsudvalget er 1 år og alle modtog genvalg.

Efter valget fik Tove Christensen Asby ordet.

Tak for valget – eller genvalget. Jeg er glad for at alle har indvilget i at tage endnu et år i forretningsudvalget, fordi jeg synes vi har haft et godt år, med en god arbejdsfordeling. I har alle vist stort engagement ved hvert forretningsudvalgmøde, hvor I virkelig har sat Jer ind i de forskellige ansøgninger, så vi hurtigt når frem til enighed, om hvilke, der skal imødekommes og med hvad. Så jeg ser frem til endnu et godt år.

Særligt vil nævne at det nu er lykkedes at få fremstillet dels oplysende skilte til Den Danske Træsamling og der er sat navn på 3 træer af hver slags i Træsamlingen.

Henni efter at du ikke er på kontoret i kontortiden så arbejder du faktisk meget mere end du skal for Fonden. Fondens telefon er jo viderestillet til din private og du svarer altid, så vores "service" er blevet bedre. Tak for det og tak til hele din families engagement i Fondens arbejde.

Der var ikke indkommet forslag til punktet eventuelt og dirigenten konstaterede at dagsordenen var udtømt og takkede for god ro og orden.

Erik Hoffmeyer takkede dirigenten for god ledelse af mødet og gav ordet til Jette Dahl Møller, der sluttede mødet af med en gennemgang af Fondens hjemmeside via "storskærm".

Ekskursionen 2007

Årsmødet startede kl. 10.30 i Gerlevparken, hvor vejrguderne tildelte Erik Dahl Kjær og de ca. 60 fremmødte en lille timestid i tørvejr til rundvisning i Den Danske Træsamling, hvor de nye plancher, der også vises på vor hjemmeside, blev præsenteret. Deltagerne fik en alsidig beretning om de forskellige træarter.

Efter frokost på Café Danner på Jægerspris Slot fortalte direktør for Frederik 7. Stiftelse Nils Sættem om slottets historie, Frederik 7. og Grevinde Danner og den nutidige dagligdag på sedet. Der blev også tid til en tur i slotsparken under et skybrudsagtigt regnvejr.

En stor tak til Erik Dahl Kjær og Nils Sættem, der på trods af de 33 mm regn der faldt, gav os en godt møde i Jægerspris.

*Erik Dahl Kjær fortæller om
Den Danske Træsamling.*

*Nils Sættem viser rundt i
Jægerspris Slotspark.*

Hvordan udbreder man kendskabet til de danske træarter?

Af Jette Dahl Møller

Forretningsudvalget for Fonden for Træer og Miljø har i en periode drøftet hvad vi kunne gøre for at udbrede kendskabet til de danske træarter, som bl.a. kan ses i Gerlevparken i Jægerspris. Flere forslag har været til diskussion, hvad er målgruppen, og hvilken teknologi skal anvendes.

Der er i de senere år udkommet en del bøger om træer og skove, bøger som er rigt illustrerede og let tilgængelige. Selv om et par af disse bøger er meget "lommevenlige", har man erfaring for at ens lomme er tom, netop når man møder et træ, som man gerne vil vide mere om.

I begyndelsen var vi overbeviste om, at det især var de unge, der manglede viden om træer, og med den målgruppe lå det lige for at anvende elektronisk information. Men er det realistisk at forestille sig, at de unge direkte opsøger informationer om træer? Det sker vist kun i forbindelse med løsning af projektopgaver, som skolen kræver afleveret.

På den baggrund besluttede vi at lave information om træer rettet mod flere aldre og både i elektronisk form, der er tilgængelig fra computeren derhjemme, men også i kontakt med de levende træer i Gerlevparken. Vi valgte at opsætte skilte ved et udvalgt antal arter af træer, som hyppigst forekommer i Danmark.

Den første fase omfatter følgende arter: Almindelig røn, stilk eg, vinter-eg, ask, vorte-birk, dun-birk, bøg, storbladet elm, småbladet lind og skovfyr.

Informationen om træerne bør naturligvis omfatte alle de karakterer, man bruger, når man bestemmer et træ til art. Her er det især bladernes morfologi samt blomsterne, som mange ikke lægger mærke til, fordi blomsterne ofte er små og uanselige, svarende til at mange træer har vindbestøvning. Frugterne er naturligvis også vigtige at kende. Til illustration af disse morfologiske træk har vi valgt at anvende fotografier. Man kunne også have valgt den botaniske illustration, hvor en dygtig tegner kan fremhæve det, man specielt skal lægge mærke til. Mange er interesseret i at vide, hvad man anvender træet til. Det er oftest veddet, der bruges, og i mange tilfælde til specifikke formål, som er bestemt af cellernes udformning og deres kvantitative andel af veddet.

Almindelig røn

Fonden for Træer og Miljø

Rosenfamilien

Almindelig røn (*Sorbus aucuparia*) vokser over hele Skandinavien samt Vestsibirien og Lilleasien.

Træet er lyskrævede, men nøjsomt mht. jordbund. Løvspringet er tidligt, i midten af april, og i slutningen af maj springer blomsterne ud. De er hvide og sidder sammen i halvkærme.

Frugterne er røde, bærlignende kernefrugter. Den røde farve tiltrækker fugle, som spiser frugterne og derved spredte frøene. Derfor vokser træet ofte på nyfældede skovarealer. Frugterne bruges til aromatisk gelé.

Barken er glat, sølvgrå-brun med tydelige, horisontale korkporer.

Træet har en fin årstidsvariation med smukt løvspring, rig blomstring og frugtsætning, afsluttende med klare høstfarver. Med sine smukke, uligefinnede blade og begrænsede størrelse, er det et velegnet havetræ, som kun bliver op til 10-15 m højt og ofte forgrener sig ved basis af stammen.

Veddet er tæt og tungt men anvendes kun lidt, fordi stammerne ikke opnår store dimensioner. Det mørke, brunlige kerneved er især blevet brugt til dreje- og billedskærerarbejder.

Skov-fyr

Fonden for Træer og Miljø

Granfamilien

Skov-fyr (*Pinus sylvestris*) er et lystræ og kræver meget lys. Skudbygningen er speciel, idet nålene sidder parvis sammen på dværgskud, der igen er placeret på langskud.

Det er et vigtigt skovtræ i hele Skandinavien. Dets dybtgående pælerod gør træet vindfast, i modsætning til fx rødgran, der har et overfladisk rodsystem og derfor let vælter i storm.

Naturlige skove af skov-fyr fandtes tidligere i Danmark, men de forsvandt før udgangen af det 18. århundrede, hvorefter træet igen blev indført som skovtræ.

Barken er en skælbark. Øverst på stammen er barken rødlig med tynde skæl, og nederst har den tykke, sortbrune skæl.

Hanblomsterne og hunkoglen sidder på samme skud. Tidligt om foråret danner hanblomsterne enorme mængder af pollen, som vinden fører til koglen. Efter to år modnes koglen, den åbner sig, og de vingede frø spredes af vinden.

Veddet har rødbrunt kerneved og bruges især i bygningsindustrien. 20-40 m høje, retvoksende, knastfri stammer med tætliggende årringe er efterspurgt. Pommersk fyr er træer fra gamle naturskove i Pommern, de opfylder disse krav.

Stilk-eg

Fonden
for Træer og
Miljø

Skålfrugtfamilien

Stilk-eg (*Quercus robur*) bliver op til 25m højt, og stammen kan blive meget tyk. Bladene er lappede og kortstilkede.

Egen springer sent ud. Udspringet varer fra begyndelsen til slutningen af maj. Det er også på det tidspunkt, blomstringen sker. Hanblomsterne er samlet i lange, hængende rakler, og vinden fører pollen til hunblomsterne, der sidder 1-5 sammen i rakler, senere dannes frugten på spidsen af en lang stilk.

Skt. Hansskud – skud der bryder frem i sommerens løb – ses ofte hos eg.

Barken på det gamle træ er dybt furet.

Træet har mange anvendelser. Dets frugter (agern) blev tidligere brugt som svinefoder. Ved det blev brugt til husbygning og til skibsbygning – der gik 2000 egetræer til et enkelt linieskib. I dag bruges det mest til møbler og parketgulve.

Dendrokronologi, årringsdatering, er baseret på egeved. Det er muligt at datere ved helt tilbage til år 109 f.Kr.

Kongeegen i Nordskoven ved Jægerspris er Danmarks kendteste eg. Dens alder er anslået til 1600 år, dvs. den spirede i yngre jernalder!

Storbladet elm

Fonden
for Træer og
Miljø

Elmefamilien

Storbladet elm, Skov-elm (*Ulmus glabra*) bliver 30 m høj og blev tidligere plantet i byer, omkring gårde og i læbælter. Store træer ses nu sjældere pga. elmesyge.

Skudbygningen er karakteristisk med flade grensystemer, der danner tætte, mørkegrønne kroner. Bladene er meget ru og skæve ved basis.

Blomstringen sker allerede i april før løvspring. Blomsterne sidder i kugleformede stande. Senere udvikles tætte klynger af grønne frugter, der bliver brunlige ved modning. Frugten, manna, er omgivet af en vinge, der sikrer spredningen.

Barken på det gamle træ er mørk og dybt furet. På det unge træ sølvgrå og glat.

Veddet har tydelige årringe (er ringporet), og har især været brugt i møbelindustrien.

Elmesyge har gjort store elmetræer til et sjældent syn i Europa. Epidemien brød ud i DK i 1978 og ses ved at løvet på store dele af træet visner, og træet til slut dør. Det skyldes svampen, *Ophiostoma ulmi*, der spredtes med en barkbille. Unge træer viser ikke tegn på elmesyge, de angribes først senere og når kun at sætte få frugter. Opvækst af små træer skyldes i et vist omfang også frugter, der har ligget i jorden.

Endelig har det også været et mål at vise, hvordan man kender træet på de forskellige årstider. Om foråret ser man på blomsterne, senere er det frugttypen, der udvikles efter befrugtning. Om vinteren, når løvet er faldet, er der rig lejlighed til at se på træets stamme. Man finder hurtigt ud af, at barken ser meget forskellig ud hos de enkelte træarter og at man let kan kende træerne selv uden blade. Endelig har udbredelsen af træerne stor betydning og vi har valgt at anvende udbredelseskort fra bogen: Træer og buske i landskabet, skrevet af Helge Vedel og Jette Dahl Møller i serien Politikens Naturguider.

Informationsmængden på skiltene må være begrænset af at publikum skal kunne stå og læse skiltene, selv en dag i silende regn. Det er meget lidt tekst der da bliver læst. Men der skal også være så megen tekst, at man føler, at man ved computeren derhjemme får gode oplysninger fra disse faktaark, som hidtil er opsat ved 10 forskellige træarter i Gerlevparken.

Skiltene er komponeret således at der øverst er en bjælke med informative fotos og et udbredelseskort. Layout står webmaster Leif Bolding for. Skiltene kan let fornyes. De er printet på en fotoprinter med lysægte farver og lamineret i plastik, således at de kan modstå

vejr og vind, men selvfølgelig kun i en tid. Men de er let at udskifte og ændre, både mht billeder og tekst.

Det er vores håb, at disse skilte bliver benyttet både i Gerlevparken og på nettet, således at en større del af publikum bliver fortrolige med de danske træarter i Gerlevparken. Faktaarkene kan ses på fondens hjemmeside: www.fondenfortraerogmiljoe.dk, og kan downloades herfra til brug i undervisning m.v.

Skiltene blev opsat og præsenteret ved fondens repræsentantskabsmøde i Jægerspris 2007 – i silende regn.

Et helt særligt asketræ – V.1

Af professor Erik Dahl Kjær, Arboretet, Skov & Landskab, Det Biovidenskabelige Fakultet for Fødevarer, Veterinærmedicin og Naturressourcer og biolog Ditte C. Orlík, Kronborg Statsskovdistrikt og Planteavlstationen, Skov- & Naturstyrelsen.

I Den Danske Træsamling i Gerlevparken kan man opleve en række spændende skovtyper, men der er også mulighed for at se nogle helt særlige enkelt-træer. I "askeskov" kan man f.eks. se podninger af det særlige asketræ kaldet "V.1". Vi vil i denne artikel fortælle historien om "V.1".

Livets træ

Asketræet er et vigtigt træ i de danske skove. Skovfolk kalder det ofte "de små arealers træart". Det vokser sjældent i store sammenhængende bevoksninger, som vi f.eks. kender det fra bøg. Tværtimod er askemoserne som oftest små og findes på steder, hvor jorden er frodig og med god vandbevægelse. På grund af træets gode vækst, værdifulde ved og let omsættelige løv, har asken altid været et træ, som skovbrugerne har værdsat og værnet om sådanne steder. Ud over i de frodige askemoser findes asketræet også "på højbund", hvor det ofte står blandet med bøg.

Et andet sted hvor man ofte støder på ask er i skovbryn, og sammen med eg er asketræet et af de mest benyttede træer i læhegn. Kører man rundt i landskabet står mange store asketræer plantet ved gårde eller som vejtræer.

Fra nordisk mytologi kender vi det vældige asketræ Yggdrasil, med en krone, som når helt op til himlen og rødder der blandt andet vokser ned til Mimers brønd. Ifølge vølvens spådom dør Yggdrasil i forbindelse med ragnarok. Asketræet er med andre ord et træ, som har dybe rødder i det danske skovbrug, de danske skove og den nordiske mytologi. Måske derfor valgte man at inddrage et asketræ som det første træ i det danske arbejde med at forædle skovtræer. Således havde A Oppermann og C. H. Bornebush – to af datidens førende skovforskere – i 1928 offentliggjort en artikel om "Højskov af Ask" hvori de viste et eksempel på et meget smukt asketræ. Billedet side 21 stammede fra 1922, og bar teksten: "Rank ask med opkneben krone". Fire år senere besluttede C. Syrach-Larsen, som var ansat i Forstbotanisk Have i Charlottenlund, at det var et træ, som man skulle arbejde videre med gennem oppodning og genetisk forædling.

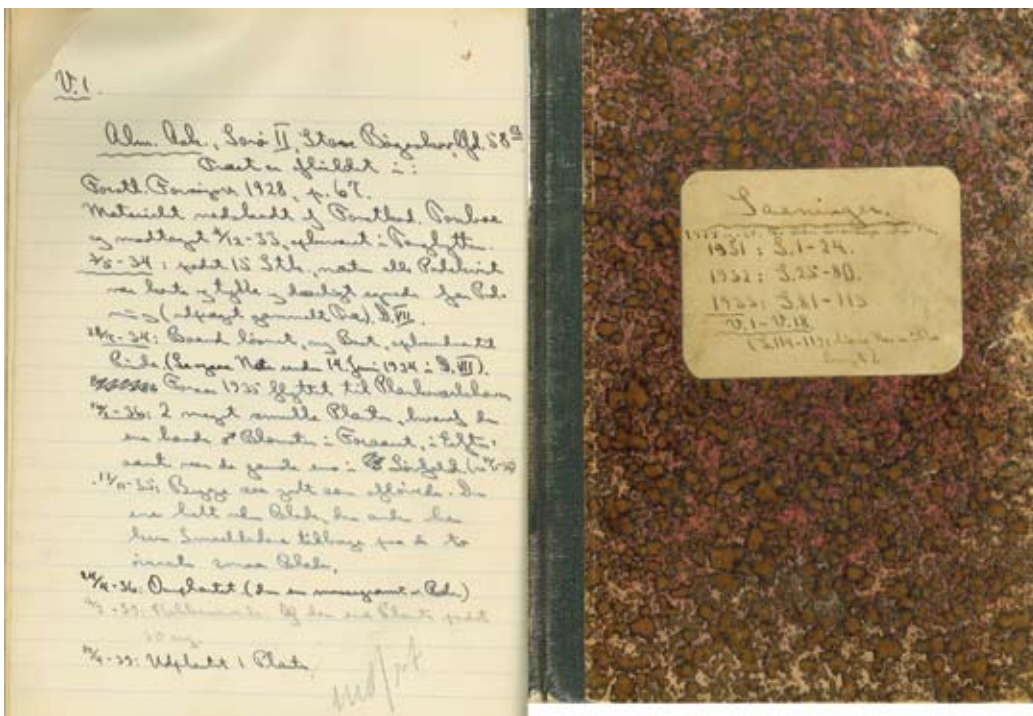
Systematisk skovtræforædlingen begynder i Forstbotanisk have og fortsætter på Arboretet i Hørsholm

Forstbotanisk Have i Charlottenlund går tilbage til 1838, hvor træsamlingen blev anlagt som studiesamling for skovbrugsundervisningen. På havens 3,5 ha vokser der i dag stadig over 600 forskellige arter af træer og buske, og Forstbotanisk Have er med sin alder, artsrigdom og historie et helt særligt sted, som absolut er et besøg værd. I 1934 – knap 100 år efter havens grundlæggelse – besluttede C. Syrach-Larsen at tiden var inde til at starte systematisk oppodning af særligt værdifulde skovtræer. Ambitionen var mere end forskning og undervisning alene. I 1934 skrev C. Syrach-Larsen om "Forest tree breeding" i Landbohøjskolens Årsskrift, og greb samtidig til konkret handling. Det første træ der blev valgt til det systematiske forædlingsarbejde var Bornebush og Oppermans smukke asketræ fra Sorø Store Bøgeskov, som han kaldte V.1 for at vise, at det var den første klon i en kommende lang række af udvalgte træer. På side 1 i den særlige V-nummer bog, kan man se optegnelserne fra 1934, herunder at podekvistene – "Nedskudt af forstkyn-dig Tonboe" – ankom til Forstbotanisk Have 3. maj. Allerede året efter noterede C. Syrach-Larsen, at der var hanblomster på en af podningerne. Asketræer er typisk overvejende hanlige eller overvejende hunlige. Og V.1 var altså et hantræ.

I 1936 blev Arboretet i Hørsholm oprettet som aflægger og udvidelse af Forstbotanisk Have, og etablering af dette nye spændende Arboret må have været en stor udfordring for C. Syrach-Larsen og staben omkring ham.

En af Danmarks sundeste kloner – V.1. Her er orteten (træet som er podet op) fotograferet i 1922 af J.A. Nielsen.

Notater vedr. V.1, det første vegetativt formerede træ i den systematiske skovtræforædling, indført i første bind af "V-nummerbogen". I dag indgår over 16.000 V-numre (kloner) i arbejdet, og registreringerne er derfor for længst overgået til en EDB database.

Men udvælgelse og podning af smukke asketræer fortsatte alligevel i årene frem til krigen.

Statsskovens Planteavlsstation: bindeled mellem forskning og praktisk opformering til skovbrug etableres og V.1 kommer i produktion.

Først efter Verdenskrigen blev asketræet "V.1" for alvor opformeret til gavn for de danske skove. I 1946 havde Statsskovvæsenet oprettet en særlig Planteavlsstation, som bl.a. havde – og stadig har – til formål at opformere genetisk set gode træer til skovene. Hermed var et vigtigt led mellem forskning og praktisk skovbrug etableret, og etablering af gode askefrøplantager til kommerciel frøhøst kunne begynde. Den første chef på Planteavlsstationen var den unge forstkandidat Helmuth von Barner, som efterfølgende ledede institutionen i over 40 år og som mere end nogen anden person har medvirket til at øge den genetiske kvalitet i de danske skove gennem en menneskealders utrættelige indsats.

Med etablering af Statsskovens Planteavlsstation i 1946 blev der for alvor etableret et bindeled mellem forskning og praktisk frem-avl. Her ses institutions leder gennem mere end 40 år, Helmut Barner, foran bygningerne på Krogerupvej hvor Statsskovens Planteavlsstation ligger den dag i dag.

Opformeringen af V.1 skete løbende sammen med flere andre udvalgte asketræer, (kloner) som var kommet til siden hen. I 1948 begyndte udplantningen af frøplantagen FP212 i Gurrevang med V.1 som eneste hantræ. Frøplantagen i Gurre Vang har siden været en af de vigtigste danske askefrøkilder, og V.1 har således gennem årtier leveret pollen til rigtig mange af de askefrø, som via Statsskovens Planteavlsstation er endt som planter i de danske skove.

Bekymring for genetisk indsnævring: nye askefrøplantager ser dagen lys men V.1 er stadig med

De danske askefrøplantagers store succes på plantemarkedet har siden hen givet anledning til nogen bekymring. Genetisk diversitet er hensigtsmæssigt hvis (når) klimaet ændrer sig, og skovene derfor skal tilpasse sig nye forhold. Hertil kommer øget fokus på naturnære driftsformer i skovene, som stiller krav til, at træerne i de danske skove er velegnede til at selvforynge sig i fremtiden.

Podning svækket kraftigt af asketoptørre ved siden af en helt sund podning. Den sunde podning er V.1, hvor 25 kloner ud af 25 er sunde. Tuse Næs, FP280, et område mod nord med stor dødelighed og meget græs.

Da man i den naturnære drift i udstrakt grad baserer fremtidens skove på de tilstedeværende trærs afkom, bliver det afgørende at sikre så stor genetisk diversitet i disse afkom som muligt. Derfor er det ønskeligt med mange pollenfædre til at sikre bestøvningen. I tilfælde af mange asketræer med kun en enkelt far, fx V.1, er der imidlertid risiko for indavl. I sidste halvdel af 1990'erne blev der derfor arbejdet på at udvikle nye askefrøplantager med flere kloner, især med flere hankloner.

Statsskovenes Planteavlstation anlagde i 1998-99 to nye frøplantager (FP280 og FP281) på hhv. Tuse Næs i Odsherred og ved Tapsøre syd for Kolding. Disse frøplantager indeholder podninger af 50 forskellige kloner, hvoraf cirka halvdelen er hankloner. Én af disse hankloner er fortsat V.1, som således stadig er med til at levere afkom til de kommende askeskove, men nu i blanding med mange andre pollenfædre.

Asketoptørre rammer Danmark i 2003

I 2003-2004 bemærkede flere skovfolk unge asketræer med mange døde skud i toppen. I først omgang regnede man med, at der var tale om frostskafer, men fra 2005 stod det efterhånden klart, at der var tale om en anderledes alvorlig situation. Sygdommen, som på dansk er blevet kaldt asketoptørre, har tilsyneladende spredt sig fra Polen og Litauen, hvor problemet har været kendt siden midt i 1990'erne. I Sverige har man været opmærksom på asketoptørre i nogle år og nu er turen tilsyneladende kommet til Danmark. Som navnet antyder, resulterer sygdommen asketoptørre blandt andet i visne toppe og skud. Og såvel i skovene som i landskabet er det i de sidste par år blevet et velkendt syn at se asketræer med tørre skud i kronen.

Det er stadig usikkert hvad der forårsager asketoptørre. Under mistanke er imidlertid en hidtil ukendt svamp – *Chalara fraxinea* – som formodes at være ansvarlig for asketoptørre. Ud over de visne skud og tørre toppe er barkskader også en hyppig følge af svampens angreb. Der er tale om en meget alvorlig situation, og indtil videre er der særlig fokus på at finde ud af, hvordan sygdommen spredes og hvordan skaderne på asketræerne evt. kan reduceres.

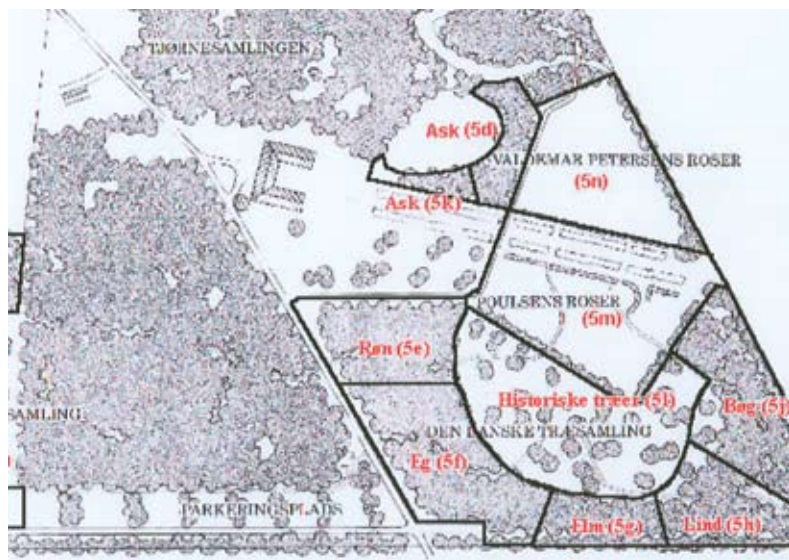
I de to nye frøplantager på hhv. Tuse Næs og Tapsøre er der omfattende angreb af asketoptørre, men der er store forskelle på hvor meget de enkelte træer angribes. Kigger man på individerne (rameterne) indenfor hver enkelt klon, er der generelt store ligheder i graden af asketoptørre angreb individerne imellem. Nogle kloner har mange tørre toppe og/eller døde skud på alle rameter (podninger), mens andre stort set ikke viser tegn på angreb af asketoptørre. Det sidste gælder for V.1, hvor samtlige 25 undersøgte podninger på Tuse Næs er sunde. Ofte ses en helt sund og frodig grøn podning af V.1 lige ved siden af en død eller døende podning fra andre "usunde" kloner, side 24. Det helt samme billede finder man i Tapsøre. Asketræet V.1 skiller sig dermed sammen med 4-5 andre kloner ud ved at være "kerne sund".

Se asketræet V.1 i Gerlevparken

Hverken J.A. Nielsen, som fotograferede det smukke asketræ i Sorø i 1922, eller Oppermann og Bornebush, som beskrev træet i deres artikel om askedyrking i 1928, eller C. Syrach-Larsen, som udvalgte det som det første træ i rækken af podede kloner i dansk skovtræforædling, eller Barner, som fra 1948 og 40 år frem etablerede, passede og høstede frø i Gurrevang med V.1 som pollenfar, kunne have forudset at asken ville blive ramt af en sygdom her først i det nye årtusinde. Og de kunne slet ikke have forudsagt at netop deres særlige asketræ - V.1 - ville vise sig som ét af de få helt sunde asketræer, der tilsyneladende er i stand til at modstå angreb af asketoptørre.

Det er alt for tidligt at sige hvordan asketoptørre vil udvikle sig i de kommende år. Vi håber naturligvis, at det ikke udvikler sig til den katastrofe man kan frygte. Ligeledes er det for tidligt at sige, om V.1 forbliver lige så sund i årene fremover som den er i dag. Men det er ikke for tidligt at sige, at V.1 er et særligt asketræ med sin egen særlige historie.

Man kan se adskillige podninger af V.1 i Gerlevparken, hvor de er plantet langs randen af askegruppen. Der står også mange andre spændende enkelttræer med hver deres historie, som er et kik værd. Velkommen i Gerlev parken.

Podninger af V.1 er plantet i Gerlevparken i askegruppen (Afsnit 5k). På skiltet står V1/88, hvor 88 henviser til opformeringsåret.

De danske elmetræer – efter elmesygens foreløbige hærgen

Af Erik Dahl Kjær og Lene Rostgaard Nielsen

I Den Danske Træsamling i Gerlevparken kan man se forskellige skovtyper. Én af disse skovtyper er elmeskoven, hvor træerne dog lider voldsomt af elmesyge. Elmetræet er sandsynligvis indvandret til Danmark for over 9.000 år siden, og har således været en del af den danske træflora i mange årtusinder. Indtil sidst i 1980'erne var skov-elm (Ulmus glabra) vidt udbredt over hele landet, og et markant træ i byer, ved gårde, i det åbne land såvel som i skovbryn og læhegn. Kører man rundt i det danske landskab kan man støde på bynavne som "Elmebjerg" eller "Elmelund", der findes hundredvis af "Elmevej" fra Allingåbro til Årkerkeby, man møder huse der hedder "Elmely", og personer som hedder "Elmer" til for-, mellem- eller efternavn. Elmetræet har med andre ord været en del af vores natur og kultur i tusindvis af år.

Elmetræets dramatiske tilbagegang

Elmesygens ankomst til Europa ændrede desværre elmetræernes udbredelse markant. Elmesyge skyldes to forskellige svampe, *Ophiostoma ulmi* og *O. novo-ulmi*, der angriber karrene i elmetræernes yderste årringe og blokerer vandtransporten til træet krone, som derfor visner og dør. Svampen spredes med elmebarkbiller. Sygdommen har sandsynligvis eksisteret i Sydøstasien i årtusinder, men kom til Europa for knap 100 år siden, hvor den hurtigt bredte sig.

Mange elmetræer døde i Europa som følge af elmesygens 1. bølge, som man hurtigt fandt ud af skyldtes svampen *Ophiostoma ulmi*. Men der var også mange elmetræer som overlevede i det europæiske landskab, og det lykkedes at forædle sig frem til kloner, som tilsyneladende var modstandsdygtige.

I 1960'erne blussede sygdommen desværre op på ny. Der var nu tale om en ny og meget aggressiv svampeart *Ophiostoma novo-ulmi*, som siden har hærget de europæiske landskaber og dræbt næsten alle større elmetræer i store områder. I Danmark har *O. novo-ulmi* spredt sig siden begyndelsen af 1980'erne, og alle tre danske elmearter: Skov-elm (*Ulmus glabra*), småbladet elm (*U. carpinifolia*) og skærmblostmest elm (*U. laevis*) er blevet angrebet, selvom det tyder på at skærmblostmest elm bliver angrebet langt mindre end den almindelige skov-elm.

I byerne spredtes elmesyge meget hurtigt, og tabet føltes ekstra stort når flotte gamle elmetræer pludselig blev syge og måtte fældes. I Københavns Kommune steg skaden fx på 10 år fra 50 syge træer midt i 1980'erne til 2000 syge træer midt i 1990'erne. I dag er der stort set ingen af de gamle elme tilbage. I landskabet og skovene er de gamle elme også ved at forsvinde de fleste steder. Nogle steder, som f.eks. i småskove på Bornholm og Nordjylland, finder man stadig en del store elmetræer, men mange steder er store elmetræer næsten helt forsvundet.

Undersøgelse af Danmarks elmetræer anno 2007

Efter elmesygens ankomst findes som nævnt kun få og solitære elmetræer tilbage i de fleste af landets egne. Med stor afstand mellem store træer kan man spørge sig selv, om de overhovedet kan bestøve hinanden? Hvis arten er selvforenelig – dvs. ikke kan selvbestøve – der det nødvendigt at modtage pollen fra et andet individ for at producere levedygtigt afkom. Måske er frøsætning derfor allerede faldet dramatisk fordi pollen fra træerne ikke spredes langt nok?

Solitært, sund træ i Østjylland. Kan det blive bestøvet af andre elmetræer og producere levedygtigt afkom?

Mange steder finder man ny opvækst af skov-elm, så helt forsvundet er arten ikke. Men hvor kommer sådan elme-opvækst egentlig fra? Er det mon de få overlevne store elmetræer som evner at sprede deres små vingede frugter (manna) langt omkring?

For at blive klogere på de danske elmes situation har vi undersøgt de danske elmes genpulje anno 2007 lidt nærmere.

Formålet med vores undersøgelse har konkret været:

- 1) at bestemme spredningsmønsteret mellem individer i restpopulationer (de overlevne modne elmetræer)
- 2) at undersøge om individer, der står solitært i landskabet, producerer spiredygtigt afkom
- 3) at undersøge om elme selvbestøver under sådanne forhold
- 4) at undersøge om træer kan producere og sprede frø i en ung alder inden de bliver angrebet af sygdommen.

Overordnet set har vi været interesseret i at finde ud af i hvilket omfang de danske elme evner at reproducere sig selv på en hensigtsmæssig måde under de nuværende vilkår.

To spændende skove – og fem ensomme elmetræer

Til at undersøge spredningsmønsteret mellem individer i restpopulationer har vi valgt at benytte DNA markører (såkaldte SSR-markører). Vi har studeret to spændende lokaliteter med hver sin art af elm. Skærmblostmret elm (*U. laevis*) i Haveskov ved Krenkerup, Lolland og skov-elm (*U. glabra*) i Suserup skov, Sorø, Sjælland. Karakteristisk for begge disse lokaliteter er, at skovene har stået urørt igennem mange år. Foruden disse to lokaliteter har vi indtil videre undersøgt afkom fra fem store solitære træer af skov-elm spredt rundt omkring i landskabet.

I Suserup skov blev elmesygen observeret første gang i 1994. Alligevel findes der stadig mange hundreder træer af skov-elm, der dog sjældent er særlig store. Udover DNA analyser på afkom fra 15 udvalgte træer, blev frugtsætning og stammediameter målt på cirka 200 træer.

Skoven med skærmblostmret elm på Krenkerup er relativt lille, så her blev alle træer kortlagt og DNA testet (i alt 99 store træer). En lille andel af bestanden fandtes isoleret fra de øvrige (otte træer; ca. 1 km væk fra de øvrige). Fra 18 udvalgte træer samlede vi i alt 270 afkom,

som blev DNA analyseret. De skærmbloomstrede elmetræer i Haveskoven udviser ingen tegn på angreb af Elmesyge, hvilket passer fint med at denne art antages at være mindre modtagelig end skov-elm.

De fem undersøgte solitære træer af skov-elm står forskellige steder i Danmark: Midtsjælland, Sydvestsjælland, Sydøstsjælland, Østjylland, og Himmerland.

Kan de overlevne elmetræer bestøve hinanden?

De første resultat af vores DNA analyser viser at skærmbloomstret elm tilsyneladende har lavere genetisk diversitet end skov-elm. En forklaring på dette skal nok søges i de to arters udbredelse. Hvor skov-elm er vidt udbredt i hele Europa har skærmbloomstret elm udbredelse i Øst- og Centraleuropa og Danmark udgør den nordlige rand af udbredelsesområdet. Skoven ved Krenkerup er den eneste lokalitet i Danmark med en sammenhængende naturlig bestand af skærmbloomstret elm. Måske er lokaliteten blevet grundlagt af ganske få træer, som kun har repræsenteret et lille udsnit af det oprindelige genetiske materiale.

Elm spreder sine pollen med vinden. I både Suserup og Krenkerup Haveskov fandt vi lidt overraskende at de fleste bestøvninger skete over relativt korte afstande. Størstedelen af bestøvningerne foregik således mellem træer, som står ret tæt på hinanden, selvom pollenoverførsel over betydeligt længere afstande selvfølgelig også må forekomme. Betyder det at de solitære træer som står langt fra hinanden ude i landskabet ikke kan bestøve hinanden, men i stedet står og selvbestøver? Heldigvis nej! – vores fem "overlevne" solitær-træer i det åbne landskab viste sig alle i stand til at producere frø, og DNA-analyserne viste at de alle var altovervejende udkrydset. Dvs. de solitære elmetræer havde evnet at blive bestøvet af et andre elmetræer, selvom der ikke fandtes artsfæller indenfor mindst 0,5-1 km. Faktisk peger analyserne på, at hver af de solitære træer er blevet bestøvet af flere forskellige fædre træer.

Elmesygen ramte Suserup Skov fra midt i 90'erne. I dag er der stadig masser af små elmetræer i skoven, men næsten alle store elmetræer er døde eller døende.

I 2006 var der store mængder manna på mange træer i Suserup.

Hvor gamle skal elmetræerne være før de producerer frø?

Et andet vigtigt resultat som projektet har afsløret er at ganske små skov-elmtræer er i stand til at sætte frø (undersøgt i 2006 i Suserup). Træer med stor stammetykkelse sætter flere frø end små træer, men vi fandt at der var en betydelig andel af de små træer som også sætter frø. Faktisk fandt vi frø på hver sjette træ under 8 cm, og ofte var der 21-100 duske manna på selv så små træ. Hvis træerne producerer frø før de angribes af barkbiller (som overfører svampen) øges artens mulighed for at overleve elmesygeepidemien jo betydeligt, så det er meget interessant at elmetræerne producerer og spreder frø så hurtigt.

Foreløbige konklusioner: Elmetræerne holder stand!

Vi synes det er interessant at man stadig kan finde enkelte, uangrebne træer af skov-elm rundt i landskabet. Vi vil fremover løbende følge de træer vi har undersøgt, for at se om de forbliver sunde. Vi finder det også interessant at alle de undersøgte træer af skærmblostmret elm fra Krenkerup Haveskov – heraf mange meget gamle og store – er sunde og uden spor af elmesyge.

Pollen spredningsafstandene af såvel skærmblostmret elm som skov-elm viste sig at være overraskende korte når træerne stod i en

skov. Alligevel blev de spredte, enkeltstående træer i det åbne landskab stadig bestøvet og satte levedygtigt frø.

Da elmetræerne tilsyneladende ikke selvbestøver, må der være en øvre grænse afstanden mellem nabotræer, hvorefter evnen til at producere spiredygtige frø falder som følge af manglende bestøvning. Indtil videre tyder det på at denne grænse ikke er nået for de solitære træer vi har undersøgt. Tværtimod tyder det på at overlevne, spredte elmetræer stadig kan bestøve hinanden og sprede deres frø til egnede voksesteder. Evnen til at producere frø fra en ung alder er muligvis også en vigtig mekanisme i denne sammenhæng.

De gamle danske elme holder med andre ord stadig stand – selvom de efterhånden er få og spredte!

Flere detaljer

Ovenstående artikel er baseret på nogle udvalgte resultater fra to videnskabelige artikler (under udarbejdelse) om genspredningsmønstre i hhv. *U. laevis* og *U. glabra*. Flere oplysninger om detaljer kan fås fra forfatterne.

Tak til G.B. Hartmans Fond og Villum Kann Rasmussen Fonden for økonomisk støtte. Også en særlig tak til Sorø Akademi og Krenkerup Gods for tilladelse til at undersøge træerne i Suserup og Haveskoven.

Haveskoven på Krenkerup Gods har en unik bestand af sunde skærmblostmrede elmetræer.

Mindeord ved Sven-Ingvar Anderssons død

Af Lone van Deurs

Den sidste gang, jeg havde lejlighed til at tale med Sven-Ingvar Andersson var engang i foråret 2007. Vi talte om Akademihaven i Sorø, som Sven-Ingvar Andersson arbejdede med og var meget optaget af. Talen faldt på Ingemann, Bernhard Severin Ingemann, som boede i Sorø, hvor han underviste, skrev sine fine morgen- og aftensange, passede sin have og satte æolsharper i de lindetræer, som stadig skærmer hans hus.

Det blev en lang og indholdsrig samtale, hvor vi i fællesskab glædede os over Ingemanns fine sanselighed og udtrykskraft omkring de dybere lag i naturen og i det landskab, han levede i.

Lindetræerne på vestsiden af hans have, som velsagtens var glatte og fine i barken på Ingemanns tid, men allerede dengang stod som store udvoksede træer, blev emnet til en længere samtale om træernes forunderlige betydning i haveanlæg og for os som mennesker.

Nu hvor Sven-Ingvar er død, står denne samtale for mig som et stærkt og værdifuldt minde. Pludselig fornemmer jeg et stort slægtsskab mellem Ingemann og Sven-Ingvar Andersson. De var begge stærke personligheder, der evnede at gribe og transformere landskabsfagets enkeltdele, det æstetiske, det tankefulde og det praktiske. Ingemann som salmeskriver og havedyrker og Sven-Ingvar som landskabsarkitekt og havedyrker.

BS Ingemann var en fin lille karismatisk person, som efterlod os en uerstattelig arv. Sven-Ingvar Andersson var af samme natur, en fin og karismatisk person, hvis værker, ord og tanker vil blive faget i mange generationer.

Fonden for Træer og Miljø gav år 2000 Den Grønne Pris til Sven-Ingvar Andersson. Dengang fremhævede Tove Asby i sin tale til Sven-Ingvar, at han var en mester i at forstå, at forenkle og formidle. Til ære for ham blev der ved den lejlighed plantet en bøg i Gerlevparken, en Gråstenbøg, som siden har vokset sig stor og smuk. Den vil stå der som et stærkt minde om en stærk personlighed.

Vi har mistet en af fagets store enere, men han har efterladt os en skattekasse fyldt med "betroede talenter" som kan bære kimen til fremtidens faglige præstationer.

Godt at han var her og godt, at han nåede at inspirere så mange.

*Sven-Ingvar Andersson's
bøg i Gerlevparken.*

Udvalgte begivenheder 1974-2007

- 1974 • Fonden for Træer og Miljø stiftet
• Højesteretsdommer Helga Pedersen er formand for repræsentantskabet
- 1975 • Fonden repræsenteret i to udvalg under Ministeriet for Offentlige Arbejder, dels om vejsaltning og dels om beplantning langs offentlige veje
• Fondens kamp for genetablering af Ledreborg Allé påbegyndt.
Morten Klint/Lone van Deurs udarbejdede projekt
- 1976 • Grønne Planer, Dansk Byplanlaboratoriums skriftserie.
Beplantningsplaner for tre byer: Bramming, Ringe og Helsingø
• Beskæring af lindealléerne ved Dronninglund Slot
- 1977 • Fonden projekterer retableringen af Øster Mølle Sø i Dronninglund Kommune
• Fonden medarrangør af beskærings- og beplantningskurser på Vilvorde
- 1978 • Fonden støtter praktisk og økonomisk Claus Berings film: Træer og Miljø
- 1979 • Møllehøjgård – senere Gerlevparken – overtages af Fonden
• Nationalbankdirektør Erik Hoffmeyer ny formand for repræsentantskabet
• Hendes Majestæt Dronning Ingrid bliver Fondens protektor
- 1980 • Midterrabat på Geels Bakke ved Holte beplantes med egetræer
• Beplantningsplan og planter til den retablerede Klokkeholm Møllesø
- 1981 • Forsøg med vejsalts indvirkning på 4 vejtræarter påbegyndt i Gerlevparken ved lic.agro. Jens Dragsted
• Beplantning af 1200 egetræer ved Egtvedpigens fundsted
- 1982 • Bevarende beskæring af lindealléerne ved Rosenholm Slot
• Beplantning i Pistolstræde i København
• 3 ægte børn af Kongeegen plantet ved Øster Mølle sø i Dronninglund til ære for Fondens protektor Hendes Majestæt Dronning Ingrid, for Fondens første formand for repræsentantskabet, højesteretsdommer Helga Pedersen og for en af initiativtagerne til Fonden, arboretforstander, dr.agro. Carl Syrach Larsen
- 1983 • Plant et træ – kampagnen påbegyndes og i løbet af tre år plantes 1,25 mio. træer over hele landet
• Fonden skænker vej- og allétræer til Broager Kommune
- 1984 • Etableringen af Den Danske Træsamling i Gerlevparken påbegyndt
- 1985 • Valdemar Petersens samling af historiske roser etableret i Gerlevparken
• Simon Spies Alléen plantet i Vestskoven ved Herstedøster
• Plantning af marineege i Nyboder i København
- 1986 • Efter 11 års kamp påbegyndes retablering af Ledreborg Allé
- 1987 • Samlingen af Poulsens roser etableret i Gerlevparken
• Støttet Tønder forskønnelsesudvalg med 50 egetræer til allé
- 1988 • 300 siders rapport ved lic.agro Jens Dragsted vedr. resultatet af saltforsøget udsendes til samtlige kommuner og amter i Danmark
• Sansehave ved institutionen Birkebakken i Brabrand – projekt og beplantning
- 1989 • Rådgivning i forbindelse med etablering af Bangsbo Botaniske Have
• Projekt til sø og beplantning ved Clausholm i Klokkeholm/Hjallerup
• Projekt til geografisk arboret på Store Grønhede ved Sæby
- 1990 • Plant Danmark-Dagen. Over 60.000 træer – plantet overalt i Danmark
• Blindehave skænket til Pindstrup-centret på Djursland
- 1991 • 6 store lind til Kunstindustrimuseets Grønnegård
• Rådgivning i forbindelse med vedligeholdelse af Skærvad Hovedgaard
- 1992 • Asketræer til institutioner i forb. med Hjørrings 750 års købstadsjubilæum
• Efter 17 år bliver den genplantede 7 km lange Ledreborg Allé indviet
- 1993 • Beplantning til Byfolden i Køng, Glamsbjerg Kommune
- 1994 • Plant Danmark Dagen. Ca. 60.000 løvtræer plantet overalt i Danmark
• Skænket 75 store lindetræer til retablering af allé ved Lerchenborg Gods
- 1995 • Åstrup Kloster ved Tølløse, genskabelse af park og anlæg af rhododendronbed
- 1996 • Rådgivning og naturgenopretning til Nørre Wosborg ved Ringkøbing
- 1997 • Beplantning til sansehave ved Aalborgskolens institution for døvblinde
- 1998 • Projekt og beplantning til have for senil demente i Vejlbj Lokalcenter, Århus
• Rådgivning og egetræer til retablering af Maglemer Alléen ved Knuthenborg
• Påbegyndt renovering af den gamle park og skov i Gerlevparken
- 1999 • Fonden for Træer og Miljø bliver 25 år
- 2000 • Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Alexandra bliver Fondens protektor
• Rådgivning og træer til alléer ved 5 godser på Lolland
• Sansehave ved Skodsborg Observations- og Behandlingshjem
- 2001 • Spejdercenter: Kredshuset Høwringen ved Højer
• Bytræarboretet ved Landbohøjskolens Forskningscenter i Hørsholm
• Udvidelse af bedene i Poulsen Roserne i Gerlevparken
- 2002 • Alléer ved Holgershaab ved Nørre Alslev, ved Marienlyst ved Vordingborg, Nybøllegaard ved Stege og ved Sandholt på Fyn
• Søren Ødums plantninger i Grønland
- 2003 • Planer og beplantning til sansehave ved Rønnehuset i Nykøbing Falster
• Håstrup Bylaug, 100 rødtjørne plantet som alléer ved indfaldsvejene til byen
- 2004 • Allé ved Rynkebygaard på Fyn og allé ved Sekkelundgård ved Christiansfeldt
• 52 egetræer til vejtræer ved Eliselund ved Tranekær
• Beplantning ved Lille Egede Friskole ved Skælskør
- 2005 • Allébeplantning gennem landsbyen Fredsted ved Haderslev
• Udplantning af vejtræer i Eberts Villaby på Amager
• Ejerlauget Manstrup Gadekær ved Fjerritslev – forslag og beplantning
- 2006 • Rådgivning og planter til aktivitets- og legeplads i Vindum ved Rødkjærbro
• Lindeallé ved Vesterbygaard, Jerslev på Sjælland
- 2007 • Alléplantning ved Aagaard Gods i Vestsjælland
• Plantninger ved landsbyerne Døstrup ved Hobro og Ndr. Skringstrup ved Skals

Fondens Støttekreds

Fonden for Træer og Miljø er af Told og skattestyrelsen godkendt som berettiget til i henhold til Ligningslovens § 8A at modtage gaver med den virkning, at giveren kan fratrække disse ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst inden for de i loven fastsatte grænser – d.v.s. det samlede gavebeløb til den enkelte forening skal udgøre mindst 500 kr. i løbet af indkomståret, og af giverens samlede gavebeløb kan den del fradrages, der overstiger 500 kr., dog maksimalt 6.400 kr.

Støttekredsmedlem

Som medlem af støttekredsen modtager man Fondens Årsskrift og bliver indbudt til at overvære det årlige repræsentantskabsmøde.

Kontingentet er årligt 95 kr. for private og 285 kr. for virksomheder, institutioner m.m.

Yderligere oplysninger om fondens arbejde, medlemskab af støttekredsen m.m. kan fås i Fondens Sekretariat.

Ny i repræsentantskabet

Lagermedarbejder Henning Elsmark er valgt til repræsentantskabet som afløser for Hanna Charlotte Askholm for Det Danske Rosenselskab.

Fra årsmødet i Jægerspris slotspark.

FONDEN FOR TRÆER OG MILJØ

Fondens repræsentantskab:

Formand: Tidl. nationalbankdirektør, dr.polit. Erik Hoffmeyer
Fra Dansk Dendrologisk Forening: chefpsykolog Anders Korsgaard Christensen, statsskovrider Niels Juhl Bundgaard Jensen, professor Erik Dahl Kjær, lektor Jerry W. Leverenz og universitetslektor, cand.scient. Jette Dahl Møller
Fra Danmarks Naturfredningsforening: orlogskaptajn, cand.jur. Poul Holm
Fra Dansk Planteskoleejerforening: gartneretekniker Torben Leisgaard Jensen
Fra Dansk Skovforening og Skovhistorisk Selskab: advokat Peter de Neergaard
Fra Danske Anlægsgartnermestre: anlægsgartnermester Leif Rasmussen
Fra Danske Landskabsarkitekter, landskabsarkitekt Lone van Deurs
Fra Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole: arboretmester Ole Rasmus Byrgesen
Fra Det Danske Haveselskab: ingeniør Jørn Bendtz Hansen
Fra Det Danske Rosenselskab: Henning Elsmark
Fra Hedeselskabet: regionschef Christian Als
Fra Kommunale Park- og Naturforvaltere: landskabsarkitekt Hans Ove Pedersen
Fra Slots- og Ejendomsstyrelsen: chefkonsulent, landskabsarkitekt Niels Møllergaard

Enkeltmedlemmer:

Landskabsarkitekt Tove Christensen Asby
Havearkitekt Jørgen Holm
Direktør Niels Riegels
Højesteretssagfører Ib Thyregod
Universitetslektor, cand.scient. Peter Wagner

Forretningsudvalg:

Tove Christensen Asby, formand
Poul Holm, sekretær
Jette Dahl Møller
Lone van Deurs
Erik Dahl Kjær

Sekretariatsleder:

Henni Steffensen

Revisor:

Revisionsfirmaet A. Rolf Larsen, statsautoriserede revisorer a.s.

Den Grønne pris er tildelt følgende:

Arkitekt Hakon Stephensen, 1976 – forfatter Ole Vinding, 1976 – fhv. borgmester Christian Hansen, Gerå, 1978 – civilingeniør Georg Christiansen, 1979 – professor C.Th. Sørensen, 1979 – Klokkeholm Samvirke, 1982 – fhv. distriktgartner Willy F. Hansen, 1984 – civilingeniør A. Kann Rasmussen, 1985 – Anders og Dot Fønss Nielsen, Hjøllerup, 1989 – skovrider Henrik Staun, 1998 – Pernille Olesen, 1999 – professor Sven-Ingvar Andersson, 2000 – havearkitekt Jørgen Holm, 2001 – forfatter Helge V. Qvistorff, 2002 – statsskovrider Bo Holst-Jørgensen, 2003

Sekretariat:

Bentzonsvej 52, Postboks 92, 2000 Frederiksberg
Telefon og fax: 38 11 32 05 (mandag-torsdag kl. 10-14)
Mail: henni@fondenfortraeerogmiljoe.dk · www.fondenfortraeerogmiljoe.dk
Postgiro: 1 00 46 46 · Fondsregister nr. 000233